

Blauwestad - particulier natuurbeheer in de EHS

foto's Trudy van Middelkoop

Een nieuwe stad met nieuwe natuur. Ten oosten van de stad Groningen verrijst nieuw land, in de streek Oldambt. Uit een krachtige grond van zand, keileem en veen, waar boeren generatieslang de eer van de streek hoog hielden met voetgrote aardappels en krachtig graan hangt men nu de landbouwmachines aan de wilgen en gaat een ieder die mee wil over tot een nieuw gebruik, nieuw elan en nieuwe mogelijkheden.

De streek verwelkomt in Blauwestad nieuwe mensen in nieuwe huizen aan nieuw water in het Nederland dat nog niet vol is en het geheel wordt afgearneerd met prachtige nieuwe natuur. Voor één van die stukken natuur is ook een nieuwe eigenaar/beheerder opgestaan: geen Staatsbosbeheer, geen Natuurmonumenten, geen Groninger Landschap, nee, de boeren gaan het doen.

— Pieter Joop

Blauwestad staat voor een metamorfose van een succesvol agrarisch gebied naar een nieuw Oost-Gronings woonlandschap met veel binnendijks water. Het betreft de aanleg van een merengebied van 800 hectare, een kleine 1500 luxe woningen, vaarroutes, verschillende bos- en natuurgebieden en de mogelijkheid tot de ontwikkeling van nieuwe recreatieve infrastructuur, zo meldt het bestemmingsplan. Het project is door het ministerie van VROM aangewezen als Voorbeeldproject Ontwikkelingsplanologie. De stad belooft rust en ruimte en nieuwe bewoners worden verwelkomd met grutto's.

In de verkoopbrochure worden potentiële bewoners lekker gemaakt: "Het schitterende natuurgebied rond Blauwestad is een paradijs voor de wandelaar, fietser, natuurliefhebber en watersporter. Het project Blauwestad zorgt voor een aanzienlijke versterking van het milieu in de regio en geeft de natuur een enorme ontwikkelingsimpuls." Zo meldt www.blauwestad.nl:

- de aanleg van Blauwe stad levert per saldo 350 hectare extra natuurgebied op;
- de nieuwe natuurgebieden verbinden de bestaande natuurgebieden en versterken de ecologische hoofdstructuur van de regio, dat is gunstig voor planten en dieren;
- het meer gaat een belangrijke rol spelen in de waterhuishouding van de regio, vooral als bufferopvang in natte tijden;
- de beschermde natuurgebieden worden in samenwerking met boeren uit het gebied onderhouden.

Blauwestad levert een belangrijke bijdrage aan de versterking van de Ecologische Hoofdstructuur. Immers, bestaande westelijk gelegen gebieden als de Ennemaborg, het Midwolderbos, Meerland (alle in beheer bij het Groninger Landschap) en aan de oostkant van het meer De Tjamme, Kromme elleboog en Beersterplas (in beheer bij Staatsbosbeheer) worden aangevuld met nieuwe natuurgebieden (Reiderwolde, uitbreiding Midwolderbos). Ze worden onderling verbonden door natte en droge corridors. Door al deze maatregelen ontstaat één aaneengesloten natuurgebied.

Reiderwolde particulier beheerd

Het Reiderwolde is 330 hectare groot, waarvan 250 hectare bestemd zou zijn voor natuurgebied en 80 hectare voor woningbouw. Er was min of meer afgesproken dat Staatsbosbeheer de gebieden ten oosten van het meer zou krijgen en Groninger Landschap de gebieden ten westen. Logischerwijs zou Staatsbosbeheer dus Reiderwolde gaan beheren. De club zat van begin af aan al om tafel bij het maken van de plannen zoals visievorming over de natuur (de groene ring om Blauwestad), begrenzing EHS, inrichtingsplannen, verbindingzones en een integrale invulling van Reiderwolde. Toch is het anders gegaan.

De ANOG (Agrarische Natuurvereniging Oost-Groningen)

zag in het provinciaal gebiedsplan dat het gebied was ingekleurd als mogelijk particulier natuurbeheer. "Staatsbosbeheer heeft zich verbaasd", aldus het betrokken districtshoofd van Staatsbosbeheer, "dat na tien jaar eendrachtige samenwerking juist dit gebied voor particulier natuurbeheer in aanmerking kwam." Op het provinciehuis is het lange tijd onrustig geweest; was het gebied nu wel of niet formeel toegezegd aan Staatsbosbeheer? De ANOG had inmiddels de stoute schoenen aangetrokken en besloot te offeren om zelf een keer de regie in handen te nemen bij het beheer van natuur.

De ANOG had al wat projecten lopen, zoals een groot begrazingsproject in Westerwolde, samen met en onder regie van Staatsbosbeheer. Maar volgens Ab van Middelkoop, bestuurder van de ANOG en vertegenwoordiger van de Reiderwolde VOF, "hadden we na intern beraad besloten het zelf een keer te willen doen." Groot was daarom de verbazing bij de gevestigde natuurbeheerders toen via open aanbesteding de coalitie ANOG onder de noemer van Stichting Particulier Natuurbeheer Oost-Groningen (PNOG) via een vof-constructie (vennootschap onder firma) het natuurgebied in Reiderwolde kocht. Het ANOG gaat het gebied beheren; Staatsbosbeheer had het nakijken. Het is de eerste keer in Nederland dat particulieren zich opwerpen voor de aankoop en de inrichting van een nieuw natuurgebied op deze schaal.

Wat gaat er gebeuren?

De Reiderwolde VOF zal Reiderwolde inrichten met bos, struweel (lage bosjes), open water, moeras en bloemrijke graslanden. Op de hogere gedeelten plant de VOF gevarieerd bos aan, met bijvoorbeeld eiken, essen en elzen. De randen van het bos en het moeras worden gedeeltelijk beplant met struweel. De VOF voert de inrichting en het beheer uit met behulp van subsidie uit de SN-regeling en een provinciale pot: Provinciaal Programma landelijk gebied. Aanvankelijk was het de bedoeling dat ongeveer 50 % van de in totaal 250 hectare natte natuur zou worden (moeras of plas). Dat is minder geworden. In de eerste plaats is in plaats van 250 hectare natuur de meter tot stilstand gekomen bij 195 hectare verworven natuurgrond. Ten tweede: voor de realisatie van veel moeras ligt het gebied eigenlijk te hoog. Eigenlijk zou je stukken moeten afgraven en daarvan zijn de kosten te groot. In de SN-aanvraag is nu slechts 39 hectare moeras opgenomen (20 %) en verder 111 hectare grasland (halfnatuurlijk en nat soortenrijk grasland) en 45 hectare bosaanplant. Vanuit de beheerder is er ook meer interesse in graslandpakketten dan in moeraspakketten; boeren hebben belang bij wat neveninkomsten en die komen

niet uit het moeras. Het waterpeil wordt wel een stuk opgezet; het gebied heeft een hoogteverschil van bijna 7 meter en ligt ongeveer 5 meter boven N.A.P.), daarom krijgt het twee peilen. Het waterpeil wordt op sommige plekken waarschijnlijk 1,40 à 1,50 meter hoger dan nu. Binnen het pakket moeras zit ook plas (water), wat diepere delen, maar voornamelijk ondiep water. Het zal interessant zijn om deze afgeslankte versie van het oorspronkelijke inrichtingsplan tegen het licht te houden en te bezien wat per saldo het verschil (tussen de beoogde 250 hectare natuur en de realiseerbare 195 hectare nu) betekent voor het functioneren van de EHS. Maar toch, een mooi moeras van 37 hectare vol kluten en lepelaars, da's mooi wonen aan de EHS. De VOF gaat ervoor zorgdragen dat dit gebied niet binnen de kortste keren verlandt en volloopt met struweel en moerasbos.

Om de financiering rond te krijgen, denkt de VOF er over om op de hogere stuwwal een natuurbegraafplaats in te richten. Ze hebben contacten met een uitvaartorganisatie, het ligt mooi uit de buurt van bestaande bebouwing, en ook gemeente en provincie zijn enthousiast. Ab van Middelkoop van de Reiderwolde VOF: "Er is eigenlijk nog maar een probleem: we zitten in de EHS. Het ministerie van LNV laat nu uitzoeken of een natuurbegraafplaats strijdig is met de EHS. Wij vinden van niet, want we gaan het heel extensief opzetten. En de extra inkomsten willen we inzetten voor de inrichting, bijvoorbeeld om wat ouder, en dus duurder, plantmateriaal te gebruiken." Aangezien er ook woningen komen moet er een kade, kwelsloot en kwelscherm aangelegd worden om overlast bij burens te voorkomen en ook om te voorkomen dat het water wegloopt en het gebied te droog wordt. Alle bestaande sloten gaan dicht en er wordt een nieuwe centrale watergang gegraven met diepere delen voor visoverwinte-

ringsplaatsen. Verder wordt er 53 hectare bos aangeplant (op de hoge delen), komt er een speciaal waterafvoersysteem naar De Tjamme (gebied van Staatsbosbeheer), en is er plaats voor enkele aantrekkelijke recreatievoorzieningen: fietspad, uitkijktoren, picknickbanken, fietsponte en wandelpaden.

Goede natuur, goed beheer?

Reiderwolde is voormalig landbouwgebied en als natuurgebied draagt het bij aan de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur van Nederland. Het gebied wordt (her)ingericht en vrij toegankelijk voor mensen. Tot zover een puik staaltje van realisatie van nationaal natuurbeleid. Maar wat gaat er komen? Wat kunnen de kwaliteiten van zo'n gebied nou zijn? En de ANOG, dat zijn boeren, geen natuurbeheerders, trekken die niet een veel te grote broek aan? Aan de andere kant: de uitvoering van beheer is geen alleenrecht voor de genieën van de reguliere natuurbeheerorganisaties en de handen van de ANOG jeuken; ze willen het zelf een keer doen.

Vaststaat dat in de voormalige landbouwgronden nogal veel fosfaat zal zitten. Fosfaatverzadigde bodems in combinatie met waterpeilverhoging geeft vaak ellende: uitgestrekte pitrus-velden waar weinig beesten op af komen en geen andere plant zich in thuis voelt: geen grutto's dus. Het idee dat met maaien-en-afvoeren de overtallige fosfaten worden afgevoerd klopt wel, maar is sterk afhankelijk van bodemsoort en tijdsperiode; hoelang gaat dit duren? Drie jaar? Twintig jaar? De projectontwikkelaar zit de ANOG inmiddels achter de broek. Die natuur moet er mooi uit zien, en wel snel een beetje, want de woningen worden wel zo goed verkocht in een mooi decor van bloemrijke graslanden en moerasvogels. Lepelaars graag!

Reiderwolde VOF kan aan de bak, want dit is geen stukje EHS dat je op een blauwe maandag even uit de grond stamp. De belangen zijn meervoudig en de abiotische omstandigheden vragen om inzicht in en kennis van het gebied en een uitgekend beheer. Goed overleg met de burens is belangrijk; het imago van Blauwestad is immers afhankelijk van het totale natuurplaatje in het gebied. Staatsbosbeheer heeft samen met het Groninger Landschap al het aanbod gedaan om ervaringen uit te wisselen en voor begrazing eventueel grote grazers beschikbaar te stellen aan de ANOG. De ANOG zelf organiseert regelmatig bijeenkomsten waarin deskundigen worden geraadpleegd. Het begin is er. In het Groninger landschap zijn meerdere organisaties en stichtingen fanatiek bezig met het opkrikken van een karakteristieke natuur; Blauwestad lijkt bij uitstek een gebied waar samenwerking als goed voorbeeld goed doet volgen.

De Stichting PNOG heeft de subsidieaanvragen voor beheer in 2007 ingediend en inmiddels zijn de beschikkingen verstuurd. De verplichtingen die hieruit voortvloeien, verschillen natuurlijk niet wezenlijk van verplichtingen die een gevestigde organisatie als Staatsbosbeheer op zich zou nemen, wanneer ze dit gebied zouden beheren. De ANOG gaat op basis van de afgesloten pakketten aan de slag en daarmee zouden we er op moeten vertrouwen dat de afgesproken kwaliteiten worden gerealiseerd. Als boerenorganisatie en pionier op het gebied van natuurbeheer op deze schaal wacht de ANOG een grote uitdaging en... een beetje pionier zal een grote uitdaging hoe dan ook laten slagen. Met een aanloop als deze geldt volgens Van Middelkoop: "Failure is not an option."

Wat dat betreft is het een goede zaak dat nieuwe partijen deel gaan nemen aan verwerving, inrichting en beheer van natuur.

De **Stichting SPNOG** is opgericht vanuit de Agrarische Natuurvereniging Oost-Groningen, ANOG, om de natuurbelangen en de communicatie in het project Reiderwolde te dienen.

Reiderwolde VOF is de eigenaar van de grond en stelt de financiën beschikbaar. Hierdoor nemen de investerende vennoten van Reiderwolde VOF het financiële risico.

Het zou ook goed zijn als nieuwe partijen hierin succesvol kunnen zijn. Er ontstaat hoe dan ook nieuwe natuur. Natuur die misschien nu nog onbekend is in de EHS, maar uiteindelijk de EHS hier met zijn nieuwe bewoners verbindt. Het is de bedoeling dat het gebied halverwege 2008 ingericht is. ♦

Meer informatie:

www.reiderwolde.nl, www.blauwestad.nl, www.blauwesite.nl, www.blauwestad.internetadressenuijzer.nl
ANOG, Projectleider inrichting Reiderwolde: A.J. van Middelkoop, Koudehoek 4, 9696 XP Oudeschans, 0597 655 358.

